

BIBLIOTECA COLEGIULUI SFÂNTUL SAVA DIN BUCUREȘTI. ÎNCERCARE DE RECONSTITUIRE, ISTORIE ȘI EX-LIBRIS

LĂCRĂMIOARA MANEA

Institutul de Cercetări Eco-Muzeale „Gavrilă Simion” Tulcea
lacramanea@yahoo.com

Cuvinte cheie: Academia domnească de la mănăstirea Sfântul Sava, Colegiul Sfântul Sava, biblioteca Colegiului Sfântul Sava, tipografia Colegiului Sfântul Sava, ștampila ex-libris, carte românească veche

Keywords: Princely Academy from Saint Sava monastery, Saint Sava College, The Library of Saint Sava College, The Tipography of Saint Sava College, ex-libris stamp, old Romanian book

Istoria școlii și vechea bibliotecă ale actualului Colegiu Național „Sfântul Sava” din București își au începuturile în vremea lui Constantin Brâncoveanu, care la sfârșitul secolului al XVII-lea a fondat Academia domnească de la mănăstirea Sfântul Sava, un focar de cultură de mare importanță pentru Țările Române și sud-estul european. În colecțiile Institutului de Cercetări Eco-Muzeale „Gavrilă Simion” Tulcea se păstrează 38 de titluri în 45 de exemplare, cele mai multe cărți românești din diferite domenii imprimate după anul 1830, intrate prin transfer de la Biblioteca Academiei Române în anul 1978, provenind din biblioteca veche a Colegiului Sf. Sava. Trei dintre titluri sunt cărți românești vechi imprimate în anii 1795, 1805 și 1829, iar patru au văzut lumina tiparului chiar în „Tipografia Colegiului Sf. Sava”, în intervalul 1839-1849. Exemplarele tulpene au aparținut Bibliotecii Centrale din București, care s-a înființat la 1864 pentru Universitate prin reorganizarea fondului academic al Colegiului Sf. Sava. În 1901 Biblioteca Centrală s-a desființat și colecțiile sale au intrat în patrimoniul Bibliotecii Academiei.

Preliminarii

De-a lungul timpului bibliotecile, indiferent de felul lor, au fost o sursă de mândrie și un semn al puterii. Așa au apărut și ex-librisurile pe cărți, aplicate sub formă de autograf, sigiliu, ștampilă, supralibros, timbru sec sau de etichetă gravată, având menirea de a oglindi personalitatea, aspirațiile sau preocupările posesorului. În cazul bibliotecilor instituționale, ex-librisul cuprinde adesea numele deținătorului alături de compoziții heraldice simple. Pe de altă parte, aceste mărci de proprietate aplicate pe foile de titlu ori în interiorul cărților ne ajută în prezent la reconstituirea marilor biblioteci publice sau particulare, la completarea istoriei unor instituții prestigioase de cultură și învățământ precum Colegiul Național „Sfântul Sava” din București.

Înainte de apariția tiparului, manuscrisele valoroase aveau pictată pe copertă heraldica familiei, pentru a fi prevenit furtul. Extinderea și multiplicarea cărților prin tipărire au dus la realizarea gravurilor în lemn și în metal de către artiștii-gravori, ca urmare a solicitării proprietarilor cărților. Pentru spațiul românesc amintim ex-librisul regelui Matei Corvin folosit în a doua jumătate a secolului al XV-lea, pe cel al doctorului Calimachi care l-a îngrijit pe domnitorul Constantin Brâncoveanu și, pentru secolul al XVIII-lea, ex-librisul familiei Brukenthal realizat în 1728. Dacă ne referim la

spațiul european, Germania a fost locul în care au apărut primele ex-librisuri heraldice, în jurul anului 1470, executate de către Hildebrand Brandenburg pentru cărțile donate bibliotecii Charterhouse din Buxheim. În perioada următoare, tehnica a excelat datorită marelui gravor Albert Dürer (1471-1528), ale cărui elegante compoziții sunt de o perfecțiune estetică greu de egalat. În Franța, primele ex-librisuri au apărut prin 1525, în Anglia pe la 1574, iar în Spania în anul 1588. Majoritatea ex-librisurilor din secolele XV-XVIII conțin însemne heraldice deoarece marile familii nobiliare și ecleziaștii dețineau biblioteci importante, heraldica fiind recunoscută cu ușurință în cazul acestora. Din secolul al XIX-lea noi categorii sociale și-au permis achiziționarea de cărți și astfel compozițiile grafice ale ex-librisurilor s-au diversificat, ceea ce a dus la dezvoltarea artei gravurii. Elementele heraldice s-au păstrat numai acolo unde se poate vorbi de continuitatea deținătorilor publici sau particulari¹.

Date din istoria școlii și a bibliotecii Colegiului Sfântul Sava din București

Rădăcinile prestigioasei școli din București se regăsesc la sfârșitul secolului al XVII-lea, când, în anul 1694², domnitorul Constantin Brâncoveanu (1688-1714) a fondat Academia domnească de la Sfântul Sava, un focar de cultură de mare importanță pentru Țările Române și sud-estul european, inițial în clădirile mănăstirii Sfântul Sava (vestigiile mănăstirii și ale clădirilor vechii școli de la Sfântul Sava se află aproximativ în zona Universității de astăzi). În anul 1707, dorind să reorganizeze învățământul din București, Constantin Brâncoveanu a apelat la patriarhul Ierusalimului Hrisant Notara, care a alcătuit programa școlară cu materiile ce trebuiau predate pentru studiul clasicismului grec, al filosofiei și al științelor naturii. Aici se studiau limbile greacă și latină, logica, matematica, fizica, astronomia, chimia, istoria și geografia, retorica, poezia, metrica, metafizica ș.a., cu predare în limba greacă. După ce a organizat școala, pe la 1709, Hrisant Notara intenționa să ridice la București, lângă Sf. Sava, o clădire care să adăpostească o tipografie și o bibliotecă, făcând totodată și primele donații de cărți. Din cauza epidemiei de ciumă din vara acelui an, noul local al școlii de la Sf. Sava nu s-a putut finaliza, iar construirea clădirii destinată bibliotecii și tipografiei a fost amânată³.

Cu mari eforturi, abia în anul 1761 Academia a avut un local propriu în deplină folosință pentru școală. Lucrările au continuat și în timpul domnitorului Alexandru Ipsilanti (1774-1782), când a fost construită la mănăstirea Sf. Sava o clădire spațioasă cu săli de clasă, locuință pentru profesori, cu sufragerie, bucătărie și brutărie⁴. În 1776, Alexandru Ipsilanti, prin hrisov domnesc, a preconizat o amplă reorganizare a învățământului în Țara Românească precum și o altă organizare a Academiei domnești. S-au îmbunătățit în același timp și metodele de predare, s-au folosit manuale și cursuri traduse ori prelucrate după cele occidentale. Erudiții profesori interveneau făcând uneori completări acolo unde textele nu păreau explicite. Multe din aceste lucrări au văzut lumina tiparului destul de târziu, ele circulând în epocă netipărite. Prin același hrisov Ipsilanti a reorganizat și biblioteca școlii pentru uzul elevilor, numind un bibliotecar⁵.

¹ Moțoc 2010, p. 32-33.

² Există și surse sau argumente care susțin că Academia greacă din București s-a înființat încă din anul 1675, în vremea lui Gheorghe Duca (1673-1679) *apud* Camariano-Cioran 1971, p. 28-29.

³ Camariano-Cioran 1971, p. 34, 35-36, *infra* n. 140.

⁴ Cf. *supra*, p. 38-39.

⁵ Cf. *supra*, p. 44.

La sfârșitul secolului al XVIII-lea, în timpul lui Mihail Suțu, întreaga curte domnească a fost adusă în spațiosul local al Academiei, școala fiind mutată la mănăstirea Domnița Bălașa. Cu acest prilej s-a ordonat inventarierea cărților bibliotecii Academiei domnești, restituirea tuturor volumelor împrumutate și mutarea bibliotecii în localul mănăstirii Sfântul Gheorghe Vechi. După anul 1803 școala a fost mutată la metohul Măgureanu, ale cărui clădiri satisfăceau într-o oarecare măsură nevoile Academiei⁶.

Noi măsuri de reorganizare a învățământului au fost luate în vremea domnitorului Ioan Caragea (1812-1819). Școala era supravegheată de patru efori, respectiv boierii Grigore Brâncoveanu, Nestor Craiovescu, postelnicul Constantin Vlahuță și secretarul domnesc Mihail Schinas, care trebuiau să controleze activitatea profesorilor și a elevilor în vederea înlăturării vechilor metode. În primăvara anului 1813 s-au ținut examene publice, profesorilor și elevilor evidențiați oferindu-li-se premii în obiecte și bani. Cu toate acestea, lipsa profesorilor de specialitate a reprezentat o problemă în acei ani. Directorul Academiei, Constantin Vardalagos, preda deopotrivă limba greacă, literatura, aritmetica, fizica, geometria și geografia, datorită lipsei cadrelor didactice. În anul 1815 pentru angajarea de noi dascăli, bine pregătiți, a fost întocmit un nou buget. În 1816, sub conducerea lui Neofit Ducas, Academia număra 12 profesori și aproximativ 400 de elevi veniți la București din toată regiunea balcanică. De asemenea, clădirea de lângă biserica Măgureanu, unde funcționa școala, a fost reparată și extinsă. În același an Caragea, care proiecta alcătuirea unui cod de pravile (*Legiuirea lui Caragea*, 1818), a înființat aici și o catedră specială de drept, iar primul profesor a fost juristul român Nestor⁷.

Se știe că Academiile domnești de la Iași și București au fost închise la 1821, odată cu lichidarea regimului fanariot în Principate, dar învățământul românesc a început să se dezvolte treptat anterior acestei date, însumând funcțiile unor instituții liceale și chiar ale începuturilor învățământului universitar în limba română. Astfel, primele proiecte de organizare a unui colegiu național datează din decembrie 1817, când Ioan Caragea a aprobat înființarea Școlii naționale de la Sfântul Sava. În martie 1818 școala și-a deschis porțile sub conducerea transilvăneanului Gheorghe Lazăr (1779-1823), chemat de eforia munteană ca să organizeze noua instituție de învățământ. Profesorul Lazăr a alcătuit în anul 1821 primele manuale de matematică, aritmetică și trigonometrie în limba română, pentru folosul școlarilor săi. Câțiva ani cele două școli au funcționat paralel, știindu-se că la 1820 Academia greacă s-a organizat în spațioasa mănăstire Sărindar⁸. Mulți tineri s-au înscris la școala românească, după ce au părăsit Academia domnească. Printre primii profesori ai școlii lui Gheorghe Lazăr au fost preotul Pavel, Eufrosin Poteca⁹, Ion Heliade-Rădulescu și Ladislau Erdeli¹⁰. Cu siguranță după 1821 vechea bibliotecă păstrată la mănăstirea Sfântul Gheorghe a intrat în folosința școlii de la Sf. Sava. Unele exemplare păstrate în colecțiile muzeului Tulcean, cu ștampila fostei biblioteci a colegiului bucureștean, confirmă această ipoteză. Mai mult, biblioteca îmbogățită cu manuale și cărți a fost reorganizată sistematic.

⁶ Cf. *supra*, p. 45-46.

⁷ Cf. *supra*, p. 51-56.

⁸ Cf. *supra*, p. 63-68.

⁹ Dimitrie Poteca (1786-1859) a fost elevul Academiei domnești din București, iar în anul 1812 s-a călugărit sub numele Eufrosin. În străinătate a studiat teologia, filosofia și istoria. Între anii 1825-1829 a predat filosofia la școala de la Sf. Sava. Prin testament și-a lăsat averea Colegiului Sf. Sava, în vederea acordării de burse unor elevi, cf. Predescu 1940, p. 689 și Camariano-Cioran 1971, p. 213.

¹⁰ Predescu 1940, p. 479.

În perioada 1829-1834 generalul Pavel Kiseleff a reorganizat Școala națională de la Sf. Sava, introducând studiul limbilor rusă și franceză. Instituția s-a transformat în Colegiul Național de la Sfântul Sava (1832), structura treptelor de învățământ fiind următoarea: clasele „umanioare” (ciclul gimnazial de 4 ani), clasele de „învățături complementare” (ciclul liceal de 3 ani) și „cursurile speciale” (ciclul superior de 3 ani)¹¹. Odată cu instituția, biblioteca colegiului constituită încă din timpul lui Constantin Brâncoveanu s-a dezvoltat de asemenea, fiind permanent îmbogățită mai ales prin donații. În anul 1833, prin aplicarea *Regulamentului de funcționare a învățământului* elaborat de cărturarii iluminiști români, biblioteca Colegiului Național Sf. Sava a primit funcții de bibliotecă națională a Țării Românești și dreptul de depozit legal al tipăriturilor românești¹². Astfel, în *Monitorul oficial*, nr. 1/1833 se stipula: „Editorul, autorul și tipograful sunt datori a depune la Secretariatul Statului un exemplar din cartea ce se va tipări, cinci la biblioteca națională de la Sf. Sava din București și două la biblioteca școalei din Craiova”¹³.

În anul 1836 biblioteca națională de la Sf. Sava a fost organizată ca bibliotecă publică și a fost deschisă în vara anului 1838, fiind printre primele de acest gen care au apărut în spațiul românesc în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Între bibliotecarii Colegiului, profesori totodată, s-au numărat erudiții August Treboniu Laurian (1810-1881) și George Ioanid (1800-1888)¹⁴. Biblioteca națională de la Sf. Sava a primit, în 1836, o parte din cărțile vechii biblioteci a Mitropoliei precum și tipăriturile ori manuscrisele aflate la alte mănăstiri din țară. Ulterior, Biblioteca Colegiului Sf. Sava și-a îmbogățit patrimoniul cu donații de la: fostul director al Academiei domnești Neofit Duca (1760-1845), căpitanul Ștefan Golescu (1809-1874), juristul și profesorul Constantin Brăiloiu (1809-1889), scriitorul Simeon Marcovici (1803-1877) precum și de la alte personalități ale culturii românești¹⁵.

Manualele în limba română, atât de necesare, au fost alcătuite treptat, tipărirea acestora făcându-se numai după acceptarea prealabilă a manuscriselor de către o comisie special constituită. Gheorghe Săulescu a tipărit *Istoria universală* în două volume, doctorul Jacob Cihac, *Istoria naturală* la Iași („La Institutul Albinei”, 1837) sau Vasile Popescu-Scriban o *Mică geografie a patriei*. Manualul alcătuit de profesorul de la Blaj, Ioan Rus (1811-1843), de altfel singura lucrare a acestuia, *Icoana pământului sau Carte de geografie*¹⁶, în trei volume, tipărit la Blaj în 1842, a fost utilizat atât în Transilvania cât și în școlile înalte din Principate. Totodată s-au utilizat manuale occidentale, cu precădere cele franceze¹⁷.

Un alt nume, Iosif Genilie (?-1852), primul profesor de geografie și istorie al Colegiului Sf. Sava, după 1832 și-a adus aportul la organizarea corespunzătoare a instituției școlare și a bibliotecii. A fost autor de manuale, bibliograf și publicist prin editarea revistei *Universu*, pe care a tipărit-o la Tipografia Colegiului Național între anii 1845-1848¹⁸. Între manualele și lucrările sale menționăm: *Geografia istorică*,

¹¹ <https://www.agerpres.ro/flux-documentare/2014/05/03/la-pas-prin-bucuresti-colegiul-national-sfantul-sava-10-39-16> (Accesat: 23.06.2017).

¹² Moldoveanu, Popescu, Tomescu 1970, p. 128.

¹³ *Apud* Buluță 1996, p. 45-46.

¹⁴ Duță 1988, p. 165.

¹⁵ Moldoveanu, Popescu, Tomescu 1970, p. 128.

¹⁶ În colecțiile Institutului de Cercetări Eco-Muzeale „Gavrilă Simion”, Tulcea, se păstrează câte un exemplar din cele 3 volume (CRM inv. 473-475).

¹⁷ Berindei 1991, p. 62.

¹⁸ Predescu 1940, p. 346.

astronomică, naturală și civilă a continentelor în general și a României în parte, apărută la București în Tipografia lui Eliade, 1835 și reeditată în 1855¹⁹; *Prințipuri de Geografie sau Începuturi de geografie statistică, politică, fizică și astronomică* (Tipografia Colegiului Național, 1841)²⁰; *Principe de Geografie pentru tinerimea studiosă* (Tipografia Colegiului Național, 1851)²¹. Ca bibliotecar, Genilie a redactat primul catalog al bibliotecii Colegiului Sf. Sava, publicat în două volume la tipografia școlii: *Biblioteca latină și italiană. Catalog de cărțile latine și italiene ce se află în biblioteca Colegiului Național*, tom I, 1846, 420 p.; *Biblioteca franceză, română, elenică, grecească, germană, engleză, ungarică, slavonă, ebraică și turcească. Catalog de cărțile franceze, [...], evreești, arabești și turcești, care se află în biblioteca Colegiului Național*, tom II, 1847, 534 p.²². Din titlurile și din paginația catalogului putem aprecia varietatea și dimensiunea colecțiilor bibliotecii de la Sf. Sava, fondul cărților latine și italiene fiind preponderent.

O serie de manuscrise publicate de academicianul Gabriel Ștrempel, păstrate la Biblioteca Academiei Române, conțin cursuri ținute la Colegiul Sf. Sava de profesori precum August Treboniu Laurian și I. Livaditu: *Caiete de școală pentru filosofie și istoria filosofiei, după cursuri ținute la Colegiul Sf. Sava de August Treboniu Laurian*; *Caiete de școală pentru filosofie (etică și psihologie), după cursuri ținute la Colegiul Sf. Sava de I. Livaditu*²³. Ambele caiete i-au aparținut lui Iosif Naniescu (1818-1902) și au fost întocmite între anii 1840-1847, pe când viitorul mitropolit al Moldovei și Sucevei a urmat cursurile Colegiului Sf. Sava. La 10 mai 1901 mitropolitul Iosif Naniescu a dăruit personal aceste manuscrise Bibliotecii Academiei Române, conform însemnărilor de pe filele acestora. De altfel, multe dintre cursurile profesorilor sau textele școlare în manuscris ale elevilor Colegiului au circulat ajungând în colecțiile Bibliotecii Academiei prin donații și achiziții.

O nouă etapă în istoria bibliotecii Colegiului Sf. Sava a survenit în anul 1864 când, la inițiativa domnitorului Alexandru Ioan Cuza, odată cu înființarea Universității din București, majoritatea fondului bibliotecii colegiului a trecut în patrimoniul noii instituții de învățământ superior. Biblioteca a fost reorganizată și a devenit Biblioteca Centrală din București. În anul 1901, Biblioteca Centrală s-a desființat și întregul fond de carte a intrat în patrimoniul Bibliotecii Academiei Române. De la aceasta din urmă, prin transfer, au ajuns cărțile la care vom face referire în colecțiile instituției tucene.

O mică parte din vechea bibliotecă a Colegiului, cea care satisfăcea necesitățile primelor trepte de învățământ, a rămas în patrimoniul Colegiului Național Sf. Sava din București, organizat ulterior ca liceu. Pe la 1880, în programa Liceului „Sfântul Sava” se studiau discipline precum: româna, latina, greaca, italiana, germana, desenul, istoria, geografia, matematica, științele naturii și filosofia. Din iunie 1903 s-a instituit examenul de absolvire conform Regulamentului legii învățământului. La insistențele istoricului Nicolae Iorga, școala a redevenit Colegiul Național „Sfântul Sava”. Între anii 1952-1992 prestigioasa instituție a purtat numele marelui istoric pașoptist, anume Liceul „Nicolae Bălcescu”²⁴. Din anul 1992 școala a revenit la titulatura de Colegiul Național „Sfântul Sava”.

¹⁹ BRM II, nr. 22958-22959, p. 406-407.

²⁰ BRM II, nr. 22968, p. 407.

²¹ BRM II, nr. 22961, p. 407.

²² BRM II, nr. 22956-22957, p. 406.

²³ Ștrempel 1983, nr. 1779-1780, p. 59.

²⁴ Moldoveanu, Popescu, Tomescu 1970, p. 128.

Tipografia Colegiului Sfântul Sava din București (1838-1860)

În perioada 1831-1848 Privilegiata Tipografie din București sau Tipografia lui Eliad, cum i se mai spunea, a jucat un rol important în viața tipografică a Bucureștilor contribuind și la pregătirea revoluției române. Revenind din exil, în 1859, Ion Heliade-Rădulescu și-a redeschis tipografia, care a funcționat până la 1865. Însă, monopolul lui I. Heliade-Rădulescu a expirat la 1837, când au apărut și alte tipografii: a librarului Friedrich Walbaum (1837), cumpărată în 1846 de C. A. Rosetti și Winterhalder, a serdarului Zaharia Carcalechi (1839), a pitarului Constantin Pencovici (1839), a lui Iosif Copainig (1844) ș.a.

În acest context, la 1837 Eforia Școalelor a hotărât înființarea Tipografiei proprii a Colegiului Național Sf. Sava, în vederea imprimării de cărți didactice. Astfel, la 1838 a luat ființă prima tipografie laică de stat – Tipografia Colegiului Sf. Sava. Aici au văzut lumina tiparului și numeroase lucrări științifice sau literare. Tiparnițele au fost comandate la firma Didot din Paris. În anul 1857, în tipografie lucrau 23 de oameni, sub conducerea lui Andrei Adamescu (ulterior director al Tipografiei Statului), tatăl profesorului, scriitorului și redactorului Gheorghe Adamescu. Pe la 1860 Tipografia Colegiului Sf. Sava a fost contopită cu Tipografia Mitropoliei Nifon²⁵.

Încercare de reconstituire a bibliotecii Colegiului Sfântul Sava

Am amintit anterior că la Biblioteca Academiei Române, după 1901, a intrat fondul de carte al Bibliotecii Centrale constituit în mare parte din fosta bibliotecă a Colegiului Sf. Sava. La rândul ei, vechea bibliotecă a colegiului a preluat și a îmbogățit prețioasa bibliotecă a Academiei domnești de la Sf. Sava. Astfel, cercetătoarea Ariadna Camariano-Cioran a publicat în monografia sa cu privire la cele două Academii numeroase manuscrise și ediții grecești reprezentând cursuri ori manuale didactice din toate domeniile, utilizate de-a lungul secolelor în instituțiile amintite, care se păstrează la Biblioteca Academiei provenind din biblioteca Colegiului Sf. Sava²⁶.

În colecțiile I.C.E.M. „Gavrilă Simion” Tulcea se păstrează 3 titluri de carte românească veche în 5 exemplare și 35 titluri de carte românească modernă în 40 de exemplare, în total 38 de titluri în 45 de exemplare purtând ștampila ex-libris a vechii bibliotecii a Colegiului Sf. Sava. Patru dintre acestea au apărut în Tipografia Colegiului, fiind datate în intervalul 1839-1849. De asemenea, toate edițiile au văzut lumina tiparului până la 1864, anul în care mare parte din biblioteca colegiului a trecut în patrimoniul Universității nou înființată. De regulă ștampila «Biblioteka Kolegiului St. Sava» (Pl. I/1), în tuș negru sau albastru, a fost aplicată pe fiecare exemplar la începutul, la sfârșitul și uneori în interiorul cărții. Pe unele exemplare apare și ștampila Bibliotecii Centrale din București, utilizată după 1864 sau cea a Bibliotecii Academiei aplicată după anul 1901. Volumele au intrat în patrimoniul muzeului tulcean la 1978, în urma unui transfer de la Biblioteca Academiei Române.

În redarea celor 38 de titluri de la care am pornit demersul nostru, am optat pentru ordinea lor cronologică. În ceea ce privește exemplarele de carte românească veche, acestea au fost imprimate până la 1830 în greacă, latină și română, în tipografiile străine de la Viena și Buda.

1. Caracaș, Dimitrie, *Poemata Medica*, Viena: În Tipografia greacă a lui Georgios Vendotis, 1795²⁷. Autorul lucrării, Dimitrie Nicolae Caracaș (1734-1804), a

²⁵ Olteanu 1992, p. 362-363.

²⁶ Camariano-Cioran 1971, *passim* p. 116-193, *infra*.

²⁷ BRV II, nr. 592, p. 377; Cota: CRV XVIII 231 II.

studiat filosofia și teologia la Viena, iar medicina în orașul Halle. A profesat medicina la București începând cu anul 1784 și a lăsat o serie de cercetări și tratate medicale. În ceea ce privește această ediție, după foaia de titlu bilingvă urmează dedicația lui Caracaș, redactată numai în limba greacă, în care acesta laudă calitățile și realizările domnitorului Țării Românești Alexandru Moruzi. Poemele sunt însoțite de traducerea latină în proză. În ultima parte, volumul cuprinde versuri, epigrame și epistole compuse pentru unii dintre domnii fanarioți, publicate numai în grecește.

Exemplarul nostru are pe foaia de titlu și pe ultima pagină ex-librisul vechii biblioteci a Colegiului Sf. Sava, în ale cărei colecții s-a aflat (Pl. I/2)²⁸.

2. Mavrocordat, Alexandru Exaporitul, *Phrontismata*, Viena: În Tipografia greacă a lui Georgios Vendotis, 1805²⁹. Această lucrare cu conținut filosofic a eruditului Alexandru Mavrocordat Exaporitul (1641-1709), *Cugetarea*, a fost tipărită în limba greacă abia în anul 1805 „cu cheltuiala preapiosului și preainălțatului Domn și Hegemon a toată Moldovlahia Domnul Domn Alexandru Constantin Moruzi Voievod”, conform foi de titlu (Pl. I/3). Însă manuscrisul acesteia a circulat printre studenți, fiind folosit ca manual școlar în Academii domnești din București și din Iași. Alexandru Mavrocordat Exaporitul, dragomanul Porții din anul 1673, profesor de fizică și filosofie la Academia din Constantinopol și mare orator al Patriarhiei, a scris numeroase cărți didactice și lucrări cu caracter științific, dintre care numai *Istoria sfântă* a fost imprimată la București postum, în anul 1716, sub patronajul fiului Nicolae Mavrocordat și al mitropolitului Antim Ivireanul³⁰. Opera cărturarului a fost cunoscută elevilor Academiei grecești, care, mai ales în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, au învățat retorica, filosofia și teologia după cărțile sale.

Deși nu este descrisă în BRV, considerăm că *Phrontismata* (1805) poate fi inclusă în rândul cărților vechi românești dacă apreciem personalitatea lui Alexandru Mavrocordat și legăturile sale cu spațiul românesc. Lucrarea cuprinde cugetări despre moralitate și educație civică, fiind structurată pe două părți. Dintre capitole menționăm: „Despre îngăduință”, „Despre lingușire”, „Despre lăcomie”, „Despre ingraturitudine”, „Despre secrete” etc. Exemplarul la care facem referire a făcut parte din biblioteca Colegiului Sf. Sava, având pe foaia de titlu și pe pagina 200, la sfârșit, ștampila vechii biblioteci³¹.

3. Heineccius, Johann Gottlieb, *Filosofia cuvântului și a năravurilor: adecă Logica și Itica elementare*, Buda: În Crăiasca Tipografie a Universității Ungariei, 1829³². Trei exemplare ale acestei lucrări se păstrează în colecțiile tulgene, toate având ex-librisul bibliotecii de la Sf. Sava³³. Manualul renumitului profesor Johann Gottlieb Heineccius (1681-1741) a fost publicat în limba latină în 1745, sub titlul *Elementa philosophiae rationalis et moralis*. În anul 1781, profesorul Ioan Furneos de la Iași a tradus lucrarea din latinește în grecește, folosind-o, în manuscris, la cursul său. Marele ban Grigore Brâncoveanu (1764-1829) a realizat o nouă traducere în limba greacă, versiune care s-a tipărit la Viena, pe cheltuiala lui, în 1808³⁴. De intermediarul grecesc al lui Grigore Brâncoveanu s-a folosit Eufrosin Poteca, profesor la școala de la Sf. Sava,

²⁸ Manea 2013, p. 95-96.

²⁹ Cota: CRV XIX 32 II.

³⁰ BRV I, nr. 176, p. 509-512.

³¹ Manea 2013, p. 99-101.

³² BRV III, nr. 1420, p. 628-630.

³³ Cote: CRV XIX 53-55 III.

³⁴ BRV II, nr. 754, p. 538.

care a făcut această primă traducere a cărții în limba română, tipărită la Buda în 1829³⁵. Manualul s-a înscris în seria traducerilor atât de necesare școlii românești deschise la Sf. Sava în București.

Constatăm că aceste volume, odată publicate și folosite drept manuale în instituțiile școlare, intrau în colecțiile bibliotecii în unul sau mai multe exemplare. Primele două cărți românești amintite, imprimate în anii 1795 și 1805, au ajuns în Biblioteca Colegiului Sf. Sava din vechea bibliotecă a Academiei domnești, preluată după 1821 de școala lui Gheorghe Lazăr. Exemplarele din lucrarea lui Heineccius (1829) au intrat după imprimare în fondurile bibliotecii colegiului.

În acest context menționăm și una din scrierile lui Ioan Barac (1776-1848), *Risipirea cea de pre urmă a Ierusalimului*, tipărită la București în 1821, o prelucrare a autorului după *De bello Judaico* a lui Josephus Flavius. Exemplarul prezent în colecțiile tulgene, achiziționat dintr-un anticariat bucureștean în 1981, nu prezintă ștampila bibliotecii Colegiului Sf. Sava, însă a fost dăruit ca premiu unui elev al colegiului la sfârșitul anului școlar 1840-1841³⁶. Volumul are pe forzațul interior o etichetă tipizată pentru premiarea elevilor Colegiului Sf. Sava, cu pecetea Eforiei Școalelor Naționale: *Împărțirea darurilor la sfârșitul anului școlar 1840-1841 în Colegiul Sf. Sava din București. Premiul al doilea dat lui [...] Carp, școlar în cl. a III-a, pentru a sa silință la învățătură. Pecetea Eforiei Școalelor Naționale (Pl. I/4)*.

În ceea ce privește cartea românească modernă cu ștampila bibliotecii Colegiului, 35 de titluri în 40 de exemplare, sunt lucrări imprimate între anii 1831-1859 în centre tipografice precum București, Iași, Craiova, Viena, Paris și Buda. Redăm mai jos lista edițiilor în ordine cronologică.

1. Fénelon, François de, *Întâmplările lui Telemah, fiul lui Ulise*; traducere din franțuzește de Gr. Pleșoianul, vol. 4, [Craiova], 1831³⁷ (pe p. 210 ștampila ex-libris);

2. Catihisis sau *Învățătură în scurt pentru hristianitate*, ediția a 3-a, Iași: Tipografia Sfintei Mitropolii, 1834³⁸ (pe foaia de titlu ștampila Colegiului Sf. Sava și ștampila Bibliotecii Academiei – **Pl. II/1**);

3. Maior, Petru, *Istoria pentru începutul românilor în Dachia*, ediția a 2-a, Buda: Cu Tipariul Crăeștei Tipografii a Universității Ungurești, 1834³⁹ (pe foaia de titlu ștampila Colegiului Sf. Sava și ștampila Bibliotecii Academiei – **Pl. II/2**);

4. Alfieri, Vittorio, *Din operele lui Alfieri*, tom I: *Saul*, traduse de C. Aristia, București: Tip. lui Eliad, 1836 [Colecție din autorii clasici, nr. 1]⁴⁰ (pe foaia de titlu și pe ultima foaie ștampila ex-libris);

5. Heliade-Rădulescu, Ion, *Hristianism la începutul său: Ecstract din cele din urmă zile ale Pompei*; imitație [după Edward Bulwer-Lytton], București: În Tipografia lui Eliad, 1836⁴¹ (pe foaia de titlu ștampila ex-libris);

6. Cihac, Jacob, *Istoria naturală*, întâia oară în limba românească compusă, Iași: La Institutul Albinei, 1837⁴² (pe foaia 2 ștampila ex-libris);

³⁵ Manea 2013, p. 129-131.

³⁶ Cf. *supra*, p. 124-125.

³⁷ BRM II, nr. 21084, p. 294; Cota: CR XIX 839.

³⁸ BRM I, nr. 10997, p. 606; Cota: CR XIX 324.

³⁹ BRM III, nr. 33796, p. 158-159; Cota: CR XIX 947.

⁴⁰ BRM I, nr. 1408, p. 81; Cota: CR XIX 1416.

⁴¹ BRM II, nr. 20043, p. 233-234; Cota: CR XIX 1047.

⁴² BRM I, nr. 12540, p. 694; Cota: CR XIX 850.

7. Homer, *Iliada*, traduse de D. C. Aristia, tom I, Rapsodia II, București: În Tipografia lui Eliad, 1837 [Colecție din autorii clasici VII], 2 exemplare⁴³ (pe p. XXXVII ștampila ex-libris);

8. Homer, *Iliada*, traduse de D. C. Aristia, tom I, Rapsodiile III-IV, București: În Tipografia lui Eliad, 1837 [Colecție din autorii clasici XIX]⁴⁴ (pe p. 75 ștampila ex-libris);

9. Le Sage, Alain-René, *Istoria lui Gil Blas de Santilan*, tradusă în românește de S. Marcovici, tom I, partea I, Cartea 1, București: Tip. lui Eliad, 1837 [Colecție din autorii clasici VIII], 2 exemplare⁴⁵ (pe foile de titlu ștampila ex-libris);

10. Le Sage, Alain-René, *Istoria lui Gil Blas de Santilan*, tradusă în românește de S. Marcovici, tom I, partea I, Cartea 2, București: Tip. lui Eliad, 1837 [Colecție din autorii clasici XVI], 2 exemplare⁴⁶ (pe foile de titlu ștampila ex-libris);

11. Agatanghel, Ieromonahul, *Hrismos adică prorociia a fericitului ieromonah Agatanghel*, ediția a 3-a, [București], 1838⁴⁷ (pe foaia de titlu ștampila ex-libris);

12. Homer, *Iliada*, traduse de D. C. Aristia, tom I, Rapsodiile V-VI, București: În Tipografia lui Eliad, 1838 [Colecție din autorii clasici XX], 2 exemplare⁴⁸ (pe p. 123 ștampila ex-libris);

13. Campan, Jeanne-Louise-Henriette Genet, *Pentru educația copiilor*, tradusă în românește de Catinca Ghica, București: În Tipografia Colegiului Sf. Sava, 1839⁴⁹ (pe foaia de titlu ștampila ex-libris);

14. Florian, Jean-Pierre Claris de, *Ghiuilmom Tel: sau Elveția slobodă*, tradusă de Grigore Negrea, Buzău: Tipografia Sfintei Episcopii, [1839]⁵⁰ (pe foaia de titlu ștampila ex-libris);

15. Sporer, Iosef, *Meșteșugul moșării pentru învățătura moașelor*, București: La Tipografia lui August Ruof, 1839⁵¹ (pe foaia de titlu ștampila ex-libris);

16. Laurian, August Treboniu, *Tentamen Criticum in linguae romanae*, ediție primă, Viennae: Typis Congregationis Mechitaristarum, 1840⁵² (pe foaia de titlu ștampila ex-libris – **Pl. II/3**);

17. Appeltauer, *Elemente de algebră*, tradusă din latinește cu oarecare modificării de P. Poenaru, Directorul Școalelor Naționale, București: În Tipografia Colegiului Sf. Sava, 1841⁵³ (pe foaia de titlu ștampila Colegiului Sf. Sava și ștampila Bibliotecii Academiei – **Pl. III/1**);

18. Brăiloiu, Constantin N., *Pravilniceasca condică a domnului Alexandru Ioan Ipsilant V. V.*, București: În Tipografia Curții a D. Frederic Valbaum, 1841⁵⁴ (pe foaia de titlu ștampila ex-libris);

19. Pann, Anton, *Fabule și istorioare*, cartea a 2-a, ediție primă, București: Tipografia Pitarului Constantin Pencovici, 1841⁵⁵ (pe foaia de titlu ștampila ex-libris);

⁴³ BRM II, nr. 26655, p. 631; Cote: CR XIX 1411-1412.

⁴⁴ BRM II, nr. 26655, p. 631; Cota: CR XIX 1413.

⁴⁵ BRM III, nr. 32646, p. 88; Cote: CR XIX 1408-1409.

⁴⁶ BRM III, nr. 32646, p. 88; Cote: CR XIX 1402-1403.

⁴⁷ BRM I, nr. 585, p. 35; Cota: CR XIX 723.

⁴⁸ BRM II, nr. 26655, p. 631; Cote: CR XIX 1410, 1414.

⁴⁹ BRM I, nr. 9764, p. 543; Cota: CR XIX 1388.

⁵⁰ BRM II, nr. 21821, p. 337; Cota: CR XIX 1046.

⁵¹ BRM IV, nr. 64363, p. 330; Cota: CR XIX 999.

⁵² BRM III, nr. 31495, p. 29; Cota: CR XIX 433.

⁵³ BRM I, nr. 2912, p. 144; Cota: CR XIX 1067.

⁵⁴ BRM I, nr. 8247, p. 455; Cota: CR XIX 1010.

20. Poenaru, Petru, *Vocabular franțezo-românesc = Vocabulaire français-valaque*, tom II (I - Z), București: Tipografia Colegiului Sf. Sava, 1841⁵⁶ (pe foaia de titlu și pe p. 836 ștampila Colegiului Sf. Sava, iar pe p. 1 ștampila «Biblioteca Ing. Th. Slăniceanu» – **Pl. III/2**); volumul a fost achiziționat din anticariat de către muzeul tulcean;

21. Gavra, Alexandru, *Preambulul hronico-istoricesc: o dramă mare mitoliterară [...] în 5 acturi*, Buda: În Tipografia Universității Ungurești, 1844⁵⁷ (pe foaia de titlu ștampila ex-libris);

22. Jaclot, J., *Doppia Scriptură sau ținerea catastișelor*, partea a 2-a, traducere din limba franceză de M. Iarcu, București: În Tipografia lui Eliade, 1845⁵⁸ (pe foaia de titlu ștampila ex-libris);

23. *Omul povățuit de minte*, traducere din limba franceză de Petru Lupulov, Buda: Cu Tiparul Crăeștii Tipografii a Universității, 1846⁵⁹ (pe foaia de titlu ștampila ex-libris);

24. Molière, *Școala femeilor: comedie în 5 acte*, tradusă de I. H. Zot, București: Tipografia lui C. A. Rosetti și Winterhalder, 1847⁶⁰ (pe p. 7 ștampila ex-libris);

25. *Colecție de ofisuri domnești = Recueil des communications princièreș*, Iași: Tipografia Institutului Albinei, 1848⁶¹ (pe foaia de titlu ștampila ex-libris);

26. Pop, Ioan D., *Lecții de analiză logică*, București: Tipografia lui Iosif Copainig, 1848, 2 exemplare⁶² (pe foile de titlu ștampila ex-libris);

27. Cuvelier de Trye, Antoine; Leopold, Chandezon, *Macaveii sau Luarea Ierusalimului*. Melodramă în 4 acte, tradusă de I. N. Șoimescu, București: În Tipografia Colegiului Sf. Sava, 1849⁶³ (pe foaia de titlu ștampila ex-libris);

28. Bernardin de Saint-Pierre, Jacques-Henri, *Coliba indiană*, traducere de A. Pelimon, București: Tipografia lui Iosif Copainig, 1850⁶⁴ (pe f. de titlu ștampila ex-libris);

29. Mavrodolu, G., *Meriana: dramă în 3 acte*, București: Tipografia lui C. A. Rosetti și Winterhalder, 1851⁶⁵ (pe foaia de titlu ștampila ex-libris);

30. Sue, Eugène, *Chernoc corsarul*, tradus de C. C. Băjescu, București: În Tipografia Sf. Mitropolii, 1852⁶⁶ (pe foaia de titlu ștampila ex-libris);

31. Alecsandri, Vasile, *Doine și lăcrămioare (1842-1852)*, ediție primă, Paris: De Soye et Bouchet, Imprimeurs, 1853⁶⁷ (pe foaia de titlu ștampila Colegiului Sf. Sava și ștampila Bibliotecii Academiei, iar pe p. 1 ștampila «Biblioteca Centrală București»);

32. Sand, Georges, *Lelia*, vol. I, traducere de Nicolae Nennovici, București: Imprimeria Sf. Mitropolii, 1853⁶⁸ (pe foaia de titlu ștampila ex-libris);

⁵⁵ BRM III, nr. 43383, p. 730; Cota: CR XIX 644.

⁵⁶ BRM III, nr. 46085a, p. 895; Cota: CR XIX 963.

⁵⁷ BRM II, nr. 22621, p. 388; Cota: CR XIX 1023.

⁵⁸ BRM II, nr. 30000, p. 826; Cota: CR XIX 356.

⁵⁹ BRM III, nr. 42534, p. 679; Cota: CR XIX 1073.

⁶⁰ BRM III, nr. 39091, p. 463; Cota: CR XIX 528.

⁶¹ BRM I, nr. 13415, p. 747; Cota: CR XIX 1090.

⁶² BRM III, nr. 46618, p. 922; Cota: CR XIX 469-470.

⁶³ BRM I, nr. 16004, p. 1000; Cota: CR XIX 1394.

⁶⁴ BRM I, nr. 6377, p. 346; Cota: CR XIX 633.

⁶⁵ BRM III, nr. 35415, p. 255; Cota: CR XIX 1393.

⁶⁶ BRM IV, nr. 66179, p. 433; Cota: CR XIX 1077.

⁶⁷ BRM I, nr. 817, p. 48; Cota: CR XIX 264.

⁶⁸ BRM IV, nr. 61792, p. 172; Cota: CR XIX 476.

33. Dumitrescu-Movileanu, Ioan, *Radu Calomfirescu*: dramă vodevilă în 4 acte, ediție primă, Iași: Tipografia Buciumului Român, 1854⁶⁹ (pe foaia de titlu ștampila ex-libris);

34. Sue, Eugène, Arthur. *Jurnalul unui necunoscut*, vol. 2, traducere de D. Teulescu, București: Imprimeria lui Ferdinand Om, 1854⁷⁰ (pe foaia de titlu ștampila ex-libris);

35. Tărtășescu, T., *Răspuns la provocarea ce mi-a făcut D. C. Văleanu prin Curierul Principatelor Unite*, București: Tipografia Jurnalului Național, 1859⁷¹ (pe foaia de titlu ștampila ex-libris).

Se constată că volumele sunt din diferite domenii: literatură clasică și modernă, lexic, istorie, matematică, drept, medicină, logică, religie etc., necesare procesului de învățământ și de educație. Patru dintre aceste ediții au văzut lumina tiparului în Tipografia Colegiului Sf. Sava, fiind datate în intervalul 1839-1849: *Pentru educația copiilor* de Jeanne-Louise Campan, *Elemente de algebră* de Appeltauer, *Vocabularul franțezo-românesc* al lui Petru Poenaru, directorul Școlilor Naționale, lucrat împreună cu Florian Aaron (1805-1887) și George Hill (1805-1868), ambii profesori ai Colegiului Sf. Sava și o operă dramatică scrisă de Cuvelier și Leopold, *Macaveii sau Luarea Ierusalimului* în traducerea lui I. N. Șoimescu. De asemenea, menționăm că cinci titluri se păstrează în dublu exemplar, purtând ștampila vechii biblioteci a Colegiului Sf. Sava și anume opere din colecția autorilor clasici Homer și Alain-René Le Sage precum și manualul de logică al lui Ioan D. Pop editat în anul 1848.

Cu siguranță în timp, prin numeroase donații și achiziții, biblioteca colegiului a numărat câteva zeci de mii de exemplare de cărți, manuscrise și periodice.

Ștampila ex-libris a Colegiului Sfântul Sava

Acestei forme de ex-libris i se mai poate spune și tip de *ex-libris instituțional* de sine stătător. Ca formă grafică, ex-librisul include un material compozit heraldic. Ștampila vechii biblioteci a Colegiului Sfântul Sava are elementul simbolic al acvilei sau vulturul din stema Țării Românești, reprezentat într-un mod emblematic, pentru a reda însăși menirea instituției. Vulturul cu aripile desfăcute și coroana pe cap, având privirea orientată spre dreapta, ar putea fi interpretat ca simbol al nobleței și spiritului ori ca simbol al curajului și zborului spre înălțimi⁷².

Ștampila «Biblioteka Kolegiului St. Sava» nu este datată, așadar nu știm cu exactitate de când a început să fie aplicată pe cărți. Presupunem că în jurul anului 1836, când biblioteca din cadrul colegiului a devenit bibliotecă publică națională. Forma ștampilei este rotundă, ușor turtită.

În final putem afirma că astfel de semnalări și de cercetări ale ex-librisurilor conduc la reconstituirea, fie și numai în mică parte, a vechilor biblioteci ale unor instituții de învățământ prestigioase, a căror istorie se pierde în negura vremurilor dar care, în evoluția lor, au punctat ele însele evoluția învățământului, a bibliotecilor românești și a culturii naționale totodată.

⁶⁹ BRM II, nr. 19652, p. 208; Cota: CR XIX 337.

⁷⁰ BRM IV, nr. 66178, p. 433; Cota: CR XIX 605.

⁷¹ BRM IV, nr. 67712, p. 524; Cota: CR XIX 1098.

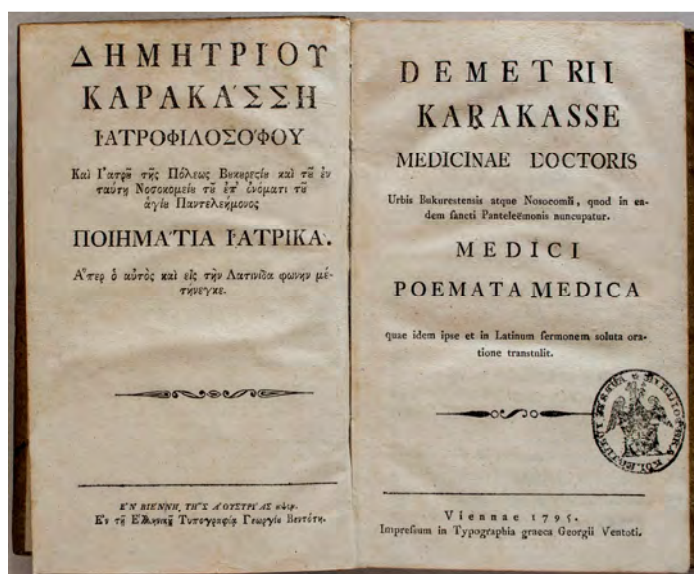
⁷² Cernovodeanu 1977, p. 52-53.

Bibliografie

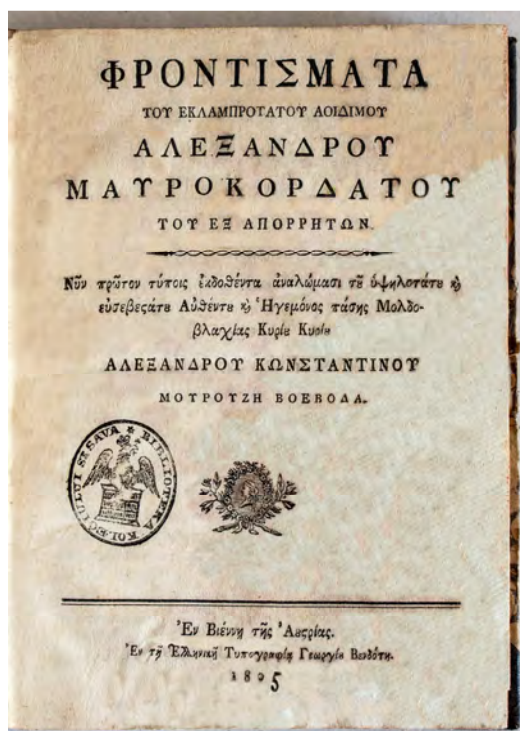
- Berindei 1991 – D. Berindei, *Manualele școlare la români (1750-1850)*, în vol. *Românii și Europa. Istorie, societate, cultură. I (secolele XVIII-XIX)*, vol. I, București, 1991, p. 55-64.
- BRV – I. Bianu, N. Hodoș, D. Simonescu, *Bibliografia românească veche (1508-1830)*, București, 1903-1944.
- BRM – *Bibliografia românească modernă (1831-1918)*, București, 1984-1996.
- Buluță 1996 – G. Buluță, *Scurtă istorie a editurii românești*, București, 1996.
- Camariano-Cioran 1971 – A. Camariano-Cioran, *Academiile Domnești din București și Iași*, București, 1971.
- Cernovodeanu 1977 – D. Cernovodeanu, *Știința și arta heraldică în România*, București, 1977.
- Duță 1988 – V. Duță, *Călătorie în lumea scrierii și tiparului*, București, 1988.
- Manea 2013 – L. Manea, *Circulația cărții vechi românești (manuscrisă și tipărită) în spațiul nord-dobrogean*, Brăila, 2013.
- Moldoveanu, Popescu, Tomescu 1970 – V. Moldoveanu, G. Popescu, M. Tomescu, *Ghidul bibliotecilor din România*, București, 1970.
- Moțoc 2010 – R. Moțoc, *Ex-libris*, în *RBNR*, 2, 2010, p. 29-40.
- Olteanu 1992 – V. Olteanu, *Din istoria și arta cărții. Lexicon*, București, 1992.
- Predescu 1940 – L. Predescu, *Enciclopedia Cugetarea. Material românesc: oameni și înfăptuiri*, București, 1940.
- Ștrempel 1983 – G. Ștrempel, *Catalogul manuscriselor românești B.A.R.*, vol. II, București, 1983.

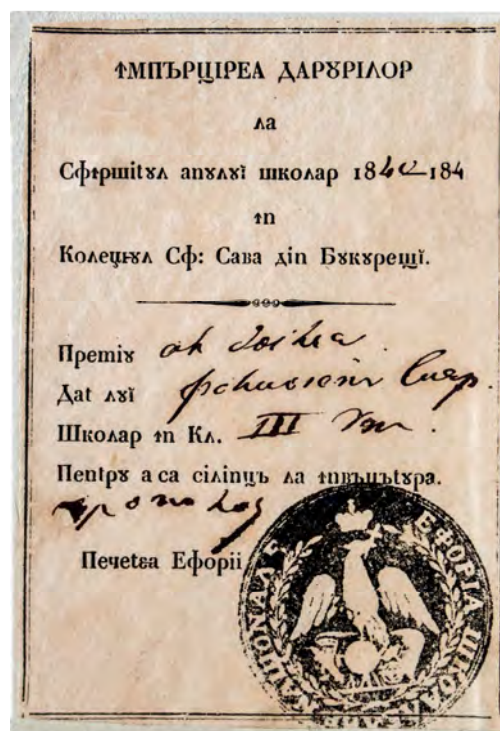
1

2

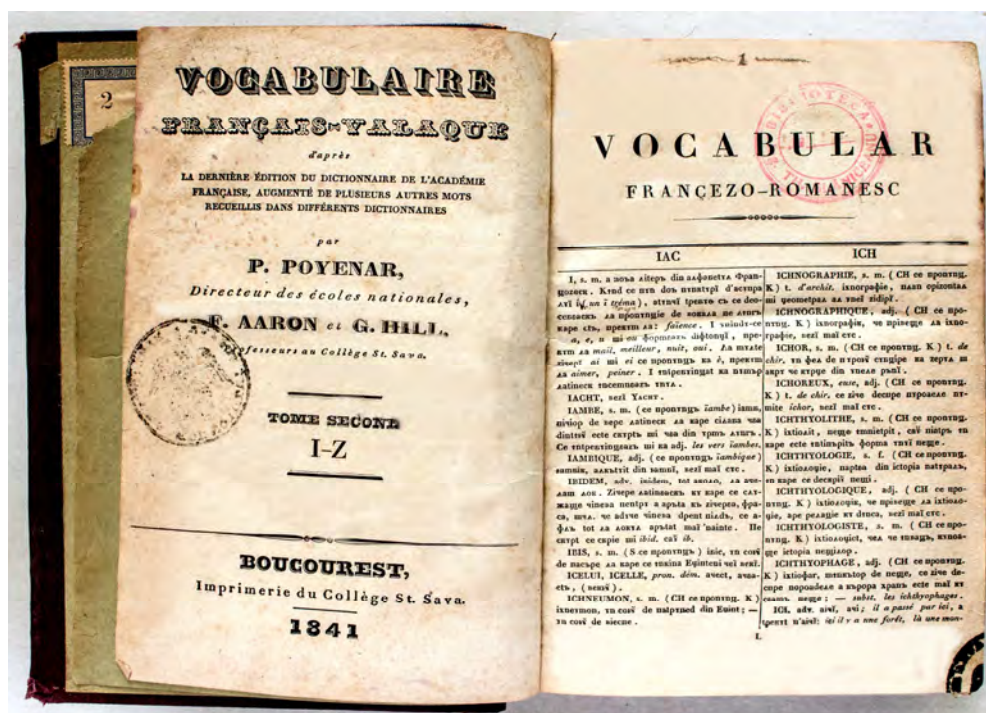

3

4

Pl. I. Cărți românești vechi cu ștampila ex-libris (Foto: G. Dincu). 1. Ștampila ex-libris «Biblioteca Kolegiului St. Sava»; 2. Dimitrie Caracas, *Poemata Medica*, Viena, 1795 - Foaia de titlu cu ștampila; 3. Alexandru Mavrocordat Exaporitul, *Phrontismata*, Viena, 1805 - Foaia de titlu cu ștampila; 4. Eticheta tipizată pentru premiarea elevilor de la Colegiul Sfântul Sava, 1840-1841

P1. III. Cărți din Tipografia Colegiului Sf. Sava cu ștampila ex-libris (Foto: G. Dincu).
1. Appeltauer, *Elemente de algebră*, București, 1841 - Foaia de titlu cu ștampile. 2. Petru Poenaru, *Vocabular franțezo-românesc = Vocabulaire français-valaque*, tom II, București, 1841 - Foaia de titlu cu ștampila

The Library of Saint Sava College from Bucharest. Attempt of Reconstitution, History and Ex-Libris

Abstract

The National College Saint Sava from Bucharest and the old library have their origins during the rule of Constantin Brâncoveanu, who founded the Princely Academy from Saint Sava monastery at the end of the 17th century, a major cultural centre for the Romanian countries and the south-east of Europe. Besides, in 1818, with the approval of the ruler Ioan Caragea, was opened the National School from Saint Sava lead by the Transylvanian Gheorghe Lazăr. After 1821, the year when the Greek Academy was closed, the library remained in the use of Romanian school, which, on 1832, became The National College Saint Sava. In 1838 the College's library turned into a public one. Little by little, with numerous donations and acquisitions, the library of the Saint Sava College counted some ten of thousands books, manuscripts and journals. Lots of them were courses or school books from all domains, published and unpublished, used in the mentioned institutions over the centuries. A series of editions and manuscripts were published by researchers as Ariadna Camariano-Cioran and the academician Gabriel Ștrempel. Between 1838-1860 the school had also personal typography, in order to print school books.

In the collections of The Eco-Museal Research Institute „Gavrilă Simion” of Tulcea are kept 38 titles in 45 copies, most of the Romanian books from different domains printed after 1830, entered by transfer from The Romanian Academy Library in 1978. All of them have the ex-libris stamp «Biblioteka Kolegiului St. Sava», therefore proceed from the school's old library (**Pl. I-III**). Three of them are old Romanian books printed in 1795, 1805, 1829 and four of them were even printed in The College's typography. The old Romanian books are: Dimitrie Caracaș, *Poemata Medica*, Vienna, 1795; Alexandru Mavrocordat Exaporitul, *Phrontismata*, Vienna, 1805; Johann Gottlieb Heineccius, *Elements of philosophy, logics and ethics*, Buda, 1829. The paper with philosophical content of the erudite Alexandru Mavrocordat Exaporitul (1641-1709) was printed in Greek hardly in 1805, but the manuscript circulated as a school book among the students of the Princely Academy from Bucharest and Iasy. The book of the famous teacher J.G. Heineccius (1681-1741) applied for the series of translation so necessary for the Romanian school opened at Saint Sava in Bucharest. Among the Modern Romanian books with ex-libris stamp, printed in 1831-1859 in typographies as Bucharest, Iasy, Craiova, Vienna, Paris and Buda, we mention *Catechism* (Iasy) and Petru Maior, *The history of the beginning of Romanian people in Dacia* (Buda), both printed in 1834. The books are from different domains, necessary for the process of learning and education.

The books from Tulcea belonged to The Central Library from Bucharest, which was set up in 1864 for The University through the reorganization of Saint Sava College's academics fund. In 1901 The Central Library abolished and its collections entered in the patrimony of The Academy Library. The attendant illustrative material contains title pages of the books from the Tulcea museum's collection, with the stamp of the College's old library or with The Romanian Academy Library's stamp applied after 1901.

List of Illustrations

Pl. I. Old Romanian books with ex-libris stamp (Photo: G. Dincu). 1. The ex-libris stamp «The Library of Saint Sava College». 2. Dimitrie Caracaș, *Poemata Medica*, Vienna, 1795 - Title page with stamp. 3. Alexandru Mavrocordat Exaporitul, *Phrontismata*, Vienna, 1805 - Title page with stamp. 4. Typified label for the students awarding of prizes from Saint Sava College, 1840-1841

Pl. II. Modern Romanian books with ex-libris stamp (Photo: G. Dincu). 1. *Catechism*, Iasy, 1834 - Title page with stamps. 2. Petru Maior, *The history of the beggining of Romanian people in Dacia*, Buda, 1834 - Title page with stamps. 3. August Treboniu Laurian, *Tentamen Criticum in linguae romanae*, Vienna, 1840 - Title page with stamp

Pl. III. Books from the Tipography of Saint Sava College with ex-libris stamp (Photo: G. Dincu). 1. Appeltauer, *Algebra elements*, Bucharest, 1841. 2. Petru Poenaru, *French-Romanian Vocabulary*, tom II, Bucharest, 1841